

А.О. Баранова, канд. екон. наук, проф. (*ХДУХТ, Харків*)

А.І. Кашперська, ст. викл. (*ХДУХТ, Харків*)

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Ринкові відносини, що розвиваються в Україні, передбачають якісно нові зміни в реалізації контрольної функції як з боку зовнішніх контролюючих органів, так і всередині підприємств різних організаційно-правових форм. Внутрішній контроль присутній на всіх стадіях і протягом усього часу реалізації управлінських рішень.

Система внутрішнього контролю є важливим елементом загальної структури управління підприємством. Вона дозволяє керівництву шляхом здійснення нагляду, перевірок і стеження за його фінансово-господарською діяльністю переконатись, що остання проходить у відповідності до розробленої стратегії розвитку, прийнятої керівництвом маркетингової політики, інструкцій, інших нормативних документів та вимог діючого законодавства. Мета внутрішнього контролю полягає у своєчасному виявленні та запобіганні невинуватим відхиленням, які перешкоджають раціональному використанню майна та коштів товариства, ідентифікації і усуненні „слабких місць” в системі управління, пошуку шляхів оптимізації господарських рішень структурними підрозділами та на рівні товариства в цілому, оцінці виконання управлінських рішень тощо. Аналіз праць вчених-економістів показує, що раціональна організація внутрішнього контролю потребує системного підходу з урахуванням особливостей впровадження ринкових механізмів в управління підприємницькою діяльністю.

У ринковому середовищі система внутрішнього контролю призначена для забезпечення виробництва конкурентноздатної продукції. Вона є одним із основних факторів, що впливають на керованість такого виробництва. Постійні зміни умов зовнішнього середовища та конкурентної позиції у господарюванні, ускладнення організаційної структури підприємств, потреба керівництва в об'єктивній і незалежній оцінці дій менеджерів усіх рівнів управління створюють реальні умови для існування служб внутрішнього контролю. Їх функціонування в підприємстві дозволяє своєчасно виявляти неточності в бухгалтерському обліку. Можливість виявляти причини, що заважають нормальній господарській діяльності підприємства, оперативно втручатися в її процес забезпечує ефективність господарювання та стабільний фінансовий стан

підприємства. Він впливає на достовірність інформації про виробничу діяльність, фінансові результати підприємства, особливо в тих підприємствах, для яких проведення аудиту не є обов'язковим.

Внутрішній контроль здійснюється працівниками підприємства і призначений для контролю фінансового стану, джерел витрат, аналізу та діагностики системи управління, аналізу ефективності і надійності застосовуваних в підприємстві форм й методів обліку, контролю за станом розрахунків підприємства з покупцями, постачальниками, фінансовими органами, тощо, формування звітної документації, оцінки правильності первинної реєстрації господарських фактів і їх відображення на бухгалтерських рахунках, виявлення резервів та надання адміністрації рекомендацій з покращення системи управління підприємством й з підвищення економічної ефективності діяльності підприємства. Внутрішній контроль не тільки допомагає керівництву в процесі прийняття важливих рішень, а й визначає напрями перспективного розвитку підприємства, аналізує фінансову й бухгалтерську звітність. Внутрішній контроль відіграє значну роль у досягненні мети підприємства, визначеної заздалегідь його керівництвом.

Треба зазначити, що хоча завдання внутрішнього і зовнішнього контролю схожі за формою, проте вони відрізняються між собою глибиною дослідження й спрямованістю. Так, зовнішній контроль здійснюється поверхнево, оскільки його об'єктом виступає, в основному, звітність, що не становить комерційної таємниці і визначена законодавством для надання користувачам та публікації. Внутрішній контроль враховує інтереси бізнесу і характер діяльності підприємства. Об'єктом його дослідження, на відміну від зовнішнього, є форми звітності, що не публікуються і призначені для невеликого кола користувачів. Наприклад, дані аналізу кошторисів і витрат, дані про вплив на виробничо-господарську діяльність економічних, соціальних, політичних факторів, прогнози прибутків, продажу, програми введення в дію основних засобів.

Контроль посідає важливе місце серед інших функцій управління і сприяє досягненню позитивних результатів діяльності та ефективності прийнятих управлінських рішень. Внутрішній контроль виконує інтегруючу роль в системі функцій менеджменту. Не поглинаючи інші функції, контроль взаємопроникає в них та здійснює активний вплив на ефективність їх використання. Основою функціонування системи внутрішнього контролю виступає дотримання принципів та контрольних дій.